

Se spune că...

100 de legende spaniole și hispano-americe

revestite de

Cătălina Constantinescu și Diana Lefter

EDITURA PARALELA 45

Editura Paralela 45

Cuprins

Legende... (în loc de prefață) 9

Legende spaniole

Muntele Cidului.....11

Victorie după moarte.....12

Bătrânul și Zuleima 13

Tineretea Cidului 14

Fântâna lui Hernando și a Zaidei.....16

Prințesa îndrăgostită de Cid.....18

Cucerirea lui Álvar Fáñez.....19

Evreul convertit în Mănăstirea San Pedro de Cardena.....20

Prizonierul din Mezquita de Córdoba.....21

Fiul lui Guzmán cel Bun 22

Îndrăgostiții din Teruel.....23

Satul blestemat și excomunicat 25

Coroana de foc din Monforte de Lemos 27

Peștera maurei 29

Legenda lui Cambaral 31

Fântâna cu apă amară.....33

Cei șapte infanți de Lara.....35

Don Julián și pierderea Spaniei.....37

Pedeapsa doinei Urraca.....39

Regina-lupoaică.....41

Castelul Malmuerta.....43

Podul cel mare din Valladolid 45

Crucea diavolului 47

Tributul celor o sută de fecioare.....48

Don Juan 50

Macías îndrăgostitul 52

Peștera din Salamanca.....	54
Doamna Picior-de-capră.....	56
Blancaflor.....	58
„Clopotul” din Huesca.....	60
Legenda fetei fermecate.....	62
Omul-pește din Liérganes.....	63
Miracolul din Santo Domingo de la Calzada.....	65
Cristo de la Vega.....	67
Jilțul diavolului.....	69
Barranco de Badajoz.....	71
Legenda florii de Lilola.....	73
Raquel, evreica din Toledo.....	75
Prințesa maură.....	77
Don Pelayo și Covadonga.....	80
Munteanca din Verra.....	82
Piața El Pósito.....	84
Prințesa Galiana.....	86
Juan Garín, călugărul.....	88
Vrăjitoarele din Barroca.....	91
Calul și șoimul.....	92
Rojín Rojal.....	94
Lacul Taravilla.....	96
Pomul mătușii Mizeria.....	98
Galera-fantomă.....	100

Legende hispano-americane

Legenda porumbului (<i>Mexic</i>).....	105
Legenda vaniliei (<i>Mexic</i>).....	107
Legenda ciocolatei (<i>Mexic</i>).....	109
Legenda lui Xtabay (<i>Mexic</i>).....	110
Legenda Străzii Copilului pierdut – <i>La Calle del Niño perdido</i> (<i>Mexic</i>)...	112
Legenda femeii care plânge – <i>La Llorona</i> (<i>Mexic</i>).....	115
Legenda Străzii Sărutului (<i>Mexic</i>).....	117
Legenda Pascualitei (<i>Mexic</i>).....	119

Legenda Insulei Păpușilor (<i>Mexic</i>)	121
Legenda casei cu tuburi (<i>Mexic</i>).....	122
Legenda Cascadei Iguazú (<i>Argentina</i>).....	124
Legenda florii-soarelui (<i>Argentina</i>).....	126
Legenda chitarei (<i>Argentina</i>)	127
Legenda arborelui de maté – <i>la yerba maté</i> (<i>Argentina</i>).....	129
Legenda indiencei Mariana (<i>Argentina</i>)	131
Legenda lui Felicitas Guerrero (<i>Argentina</i>)	132
Legenda Telesitei (<i>Argentina</i>)	134
Legenda femeii în alb (<i>Argentina</i>)	135
Legenda clădirii Kavanagh (<i>Argentina</i>).....	138
Legenda lamei prevestitoare (<i>Peru</i>).....	140
Legenda lui Coniraya (<i>Peru</i>)	142
Legenda copacului lupuna (<i>Peru</i>).....	144
Legenda vacii de foc (<i>Peru</i>)	145
Legenda pietrei diavolului (<i>Peru</i>)	146
Legenda comorii spiridușului (<i>Peru</i>)	148
Legenda balconului contelui de Lemos (<i>Peru</i>).....	149
Legenda Podului Suspinelor (<i>Peru</i>)	150
Legenda bărbatului-caiman (<i>Columbia</i>)	152
Legenda femeii cu un singur picior – <i>La Patasola</i> (<i>Columbia</i>)	154
Legenda comorii piratului Morgan (<i>Columbia</i>).....	156
Legenda florii-sângelui – <i>Añañuca</i> (<i>Chile</i>).....	157
Legenda surorilor Pascual (<i>Chile</i>).....	159
Legenda Mariei Lionza (<i>Venezuela</i>)	161
Legenda trecătorii cu cruce (<i>Uruguay</i>)	163
Legenda luminii din Yara (<i>Cuba</i>).....	165
Legenda Fecioarei de la Matanzas (<i>Cuba</i>)	167
Legenda șopârlei de aur (<i>Nicaragua</i>)	169
Legenda reginei frumuseții (<i>Republica Dominicană</i>).....	172
Legenda Podului Diavolului (<i>Bolivia</i>).....	174
Legenda frunzelor de coca (<i>Bolivia</i>)	176
Ultimul vis al Manuelitei (<i>Ecuador</i>).....	179
Legenda frumoasei Aurora (<i>Ecuador</i>)	181

Legenda bărbatului cu sombrero – <i>El Sombrerón (Guatemala)</i>	183
Legenda femeii cu tatuaj – <i>La Tatuana (Guatemala)</i>	186
Legenda lui Cristos înmormântat – <i>El Cristo del Santo Hermano Pedro (Guatemala)</i>	189
Legenda vânzătorului de dezlegări – <i>El Bulero (Honduras)</i>	191
Legenda pietrei de aur (<i>Honduras</i>)	194
Legenda soarelui roșu (<i>Paraguay</i>)	196
Legenda pietrei din Aserrí (<i>Costa Rica</i>)	198
Legenda florii de Amarate (<i>El Salvador</i>)	201

EDITURA PARALELA 45

Legende...

(în loc de prefață)

Intrăm într-un domeniu în care nu-și au rost îngrădirile, prejudecățile, judecățile, granițele culturale și istorice de niciun fel. Ficțiune, realitate, cronologii, planuri opuse, coincidențe temporale și spațiale, nimic nu mai contează când „legenda spune...” sau „se spune că...”.

Produce ale fanteziei, ale curiozității și ale dorinței oamenilor de a-și explica inexplicabilul, legendele fac parte din *Volksgeist* („spiritul poporului”). Din timpuri pierdute în însăși memoria lor, omul a vrut să afle ce se întâmplă cu el, cu mediul său de viață. Apoi a vrut să transpună explicațiile în cuvinte, iar cuvintele să fie transmise și altora, pentru a le transmite și ei, la rândul lor, izvoarele legendelor nu seacă niciodată. Pentru că ele, legendele, reflectă felul în care popoarele s-au așezat în cultura și în civilizația lor. Variantele sunt multiple, se completează adevărate, altele se contrazic. Interesează mai puțin ce a fost, ce s-a întâmplat realmente – de asta se ocupă istoria. Puțin contează și felul în care sunt spuse, ele nu rivalizează cu ficțiunea literară, deși nu sunt departe de ea. Ele teaurizează valori naționale, evocă emoții puternice, justifică acțiuni arhicunoscute sau de mult uitate, explică fenomene ale naturii, existența unor vestigii ale trecutului și multe, multe altele.

Denumiri, clasificări, teorii sunt multe și de un mare interes pentru specialiști. Cei care iubesc poveștile le iubesc și atât, iar când aud sau citesc „se spune că...”, sunt gata să părească orice anoste realități și să părească pe tărâmul altor memorii. Nici nu contează prea mult ce s-a întâmplat, ci faptul că ar fi putut să se întâmple.

*

Spania a dat lumii nu numai o limbă ce se vorbește de jur împrejurul Pământului, a doua cea mai vorbită limbă nativ, după chineza mandarină, ci și o cultură fascinantă, fructul unei istorii îndelungate, cu personaje emblematice care au trecut, de multe ori, în legendă. Cidul, Pelayo, regii catolici și mulți alți nobili au existat, dar viața lor a depășit istoria și, prin literatură sau prin legendele spuse, au trecut în imaginația poporului.

Mai mult decât atât, mixitatea culturală, religioasă, lingvistică, ce a durat mai bine de opt secole pe teritoriul Hispaniei, a dus la fascinante întreșeri de credințe, de practici culturale și religioase, de comportamente și de mentalități. Cine poate uita că orașul celor trei mari culturi ale Evului Mediu este Córdoba, unde creștinii, musulmanii și evreii au zămislit opere arhitectonice inegalabile, o literatură imensă și au făcut din oraș tărâmul științelor și al artelor. Trei mari culturi, trei mari credințe, trei mari sisteme mentalitare: au știut să-și conserve farmecul discret, dar și să nască o nouă poveste, povestea spaniolă, cea pe care conchistadorii aveau să o ducă în îndepărtatele Americi.

În anii '70 ai secolului trecut, un mare compozitor și interpret spaniol, Manuel Alejandro, scria pentru Julio Iglesias și pentru Plácido Domingo un cântec, *Soñadores de España*, o evocare a visului spaniol despre Lumea Nouă, căreia conchistadorii i-au dat *Dumnezeu, lumină și un nume*.

Fără îndoială, America Hispanică și-a schimbat radical fața după cucerirea spaniolă: a adoptat o limbă adusă de cuceritori, o religie despre care s-a spus că va salva sufletele, o organizare socială diferită de aceea pe care o cunoșteau. Cât despre nume, acesta le vine de la Amerigo Vespucci, un florentin devenit cetățean al Regatului Castiliei.

Astfel, indigenii din Lumea Nouă au învățat să-și ducă existența alături de cei care îi cuceriseră. S-au amestecat și au luat naștere popoare noi, care vorbeau limba cuceritorilor, aveau religia acestora, dar care nu și-au putut niciodată uita credințele ancestrale, vechii zei, tradițiile prehispanice. America hispanică este o lume altfel: un caleidoscop de culturi și de tradiții, un amestec neomogenizat de credințe religioase,

o lume în care miraculosul este parte din viața cotidiană. Astăzi, legendele hispano-americane sunt diverse: unele sunt pierdute în timp, de pe vremea vechilor mayași, incași, azteci și multe explică modul lor de viață, ritualurile și credințele, codul lor alimentar; altele s-au născut după cucerirea spaniolă și în ele se găsesc amestecate credințe vechi și religia cea nouă, creștinismul; în sfârșit, sunt legendele recente, care povestesc temeri, credințe, obiceiuri ale oamenilor, toate impregnate de această dublă fundamentare a popoarelor din America hispanică. Aceste povești amestecă și fac să fuzioneze istoria veche cu evenimente mai recente, fapte istorice cu povești imaginare, personaje mitice cu oameni comuni, și de aici apar povești fascinante, misterioase, înduioșătoare, înfricoșătoare, captivante, care ne spun atât de mult despre un continent pe care îl cunoaștem încă insuficient.

Vom reda câteva din legendele lumii hispanice și hispano-americane, cât mai succint și ocolind, pe cât posibil, nota de subiectivitate, lăsând cititorul să dea frâu liber imaginației sale și să le îmbogățească, rescriindu-le cum va dori. Căci astfel s-a și întâmplat cu ele, cu folclorul, în general, de-a lungul veacurilor.

Am preferat să păstrăm, de cele mai multe ori, numele locurilor și ale vestigiilor în original, poate pentru a fi recunoscute mai ușor atunci când cititorii le vor vizita.

Legende spaniole

EDITURA PARALELA 45

Muntele Cidului

Figura tutelară a Spaniei, Rodrigo Díaz de Vivar, supranumit El Cid Campeador, a inspirat nu numai marea epopee *Cantar de Mio Cid* ci, cum era și firesc, și multe legende. Toate regiunile Spaniei revendică o întâmplare legată de trecerea Cidului pe acolo, de-a lungul anilor de luptă cu maurii, în marele război de recucerire de opt secole, cunoscut sub numele de Reconquista.

Astfel, se spune că, trecând prin Alicante, Cidul a făcut un popas pe vârful unui munte și atât el, cât și soldații săi, fiind foarte obosiți, n-au observat oastea maură care s-a apropiat și i-a prins într-o ambuscadă foarte periculoasă. Văzându-se încolțit din toate părțile, mai puțin în cea care îi oferea fatala opțiune a prăpastiei din spate, Cidul își dă seama că aceasta va fi o bătălie pe care nu o va putea câștiga nici chiar el, care nu pierduse niciuna și își păstrase întregă minunata și vestita lui barbă. Se știe că maurii tăiau bărbile celor învinși, umilință de care Cidul nu a avut parte niciodată.

Într-o astfel de situație disperată, Cidul a ridicat sabia sa, numită Tizona, spre cer, și a strigat încrezător: „Apostole Santiago, ajută-mă!”. Vocea lui, care de atâtea ori îi înspăimântase pe musulmani, îmbărbătându-i pe ai săi, a fost purtată de ecou până departe.

Iar când Cidul a ieșit la atac, ar fi apărut un cal alb, în șaua căruia se afla însuși Apostolul Santiago, care ar fi luat hățurile celebrului Babieca și, împreună, parcă ar fi zburat peste prăpastie, până în vârful celuilalt munte, care de atunci se numește „al calului”. Când au atins pământul, potcoavele sale și-au lăsat urmele în acel loc, dăinuind peste veacuri, iar locul a luat numele, în catalană, de *La Patà del Cavall* („Copita Calului”).

Victorie după moarte

Se spune că, după cucerirea Valenciei, regele Yusuf I al Marocului, în fruntea unei numeroase armate, l-a înfruntat pe Cid la porțile orașului. Tocmai când acesta credea că l-a învins, o săgeată venită de nu se știe unde i-a intrat în spate, străbătându-i corpul. Cidul, negândindu-se nicio clipă că înțelept ar fi să lase să i se scoată săgeata și apoi să primească ajutor să se vindece, decide să i se rupă săgeata, astfel încât o parte din ea rămâne în corp, grăbindu-i sfârșitul.

Înainte de a face cunoscută decizia sa, le spune regelui Valenciei și soției sale, Jimena, ca, după ce va muri, să-i lege corpul neînsuflețit de calul său, Babiaca, astfel încât să pară că stă drept în șa, îmbrăcat în straiele de războinic, cu sabia în mână.

Întocmai așa au făcut. Ascunzându-și durerea, Jimena nu a avut îndrăzneala de a nu îndeplini ultimele dorințe ale viteazului său soț. Uimirea și bucuria oștenilor săi, când l-au văzut călare, deși îl crezuseră mort, le-au dat elanul unui nou atac. Astfel încât, Cidul cel neînvins a fost purtat de calul său și după moarte, în fruntea oamenilor lui, în timp ce dușmanii au fugit înspăimântați când l-au văzut înfruntându-i, după ce și ei, de asemenea, fuseseră convinși că l-au ucis. O victorie după moarte a unui erou care deja câștigase dreptul la memoria eternă.

Bătrânul și Zuleima

După una dintre numeroasele bătălii câștigate, Cidul se retrage într-o peșteră, pentru a se odihni. Se gândea, poate, la casa lui din Vivar, pe care o decizie nedreaptă îl obligase să o părăsească și să plece în exil. Poate se gândea la ficele sale sau la soția sa. Exil a însemnat, pentru el, lupta continuă împotriva maurilor. Cândva se va întoarce acasă, încununat de gloria care deja îi făcuse numele temut și apreciat de maurii înșiși, de la care primise numele de *Cid*, ceea ce însemna „stăpân” în limba lor.

Oștenii săi sărbătoreau victoria recentă și nu au observat când în peșteră a intrat un bătrân maur, cernit și zdrențuit. Acesta, răpus de tristețe, îi cere Cidului să-i salveze fiica, pe Zuleima. Nefericita maură a fost martoră, împreună cu mama ei, la momentul când Ben-Hussam, logodnicul cu care trebuia să se căsătorească chiar a doua zi, a fost omorât de un grup de soldați. Apoi unul dintre ei a încercat să o abuzeze pe frumoasa tânără care-și plângea iubitul. Mama acesteia l-a lovit pe soldat, ca să-și salveze fiica de o gravă dezonoare. Zuleima a reușit, astfel, să fugă, dar era urmărită de soldații îndârjiți. Bătrânul este în stare să îngenuncheze în fața Cidului, călcându-și peste propria onoare, pentru a nu o pierde pe a fiicei sale, ca să-l determine să o salveze de soldați. Cidul nu acceptă ca bătrânul să îngenuncheze și pleacă degrabă să o afle pe Zuleima. După multe căutări, o găsește pe aceasta ascunsă în niște tufișuri, cu un pumnal înfipt în piept. Preferase să se omoare, decât să cadă vie în mâinile cuceritorilor.

Se spune că atunci Cidul ar fi lăcrimat și ar fi poruncit retragerea imediată a soldaților săi din acel sat.

Legende hispano-americanane

EDITURA PARALELA 45

Legenda porumbului

(*Mexic*)

În vremurile foarte vechi, pe actualul teritoriu al Mexicului, trăia o populație cu o cultură milenară, aztecii, al căror zeu suprem era Quetzalcóatl, Șarpele cu pene. Se spune că la începuturi, aztecii se hrăneau din ceea ce le oferea natura, mâncau rădăcinile pe care le găseau și vâneau foarte puține animale. De aceea, foamea era la tot pasul, viața lor era grea și, cu toate că știau că undeva, ascuns în munți, se găsea porumbul, alimentul ce-i putea scăpa de nevoi, nu puteau ajunge acolo.

Atunci, i-au rugat pe toți zeii lor să-i ajute, să le aducă porumbul care-i putea scăpa de foame. Doar că niciun zeu nu s-a dovedit suficient de puternic să sape prin munte sau să-l treacă. Văzând disperarea aztecilor, Quetzalcóatl s-a transformat într-o furnică neagră, convins fiind că înțelepciunea, nu forța, avea să-l ajute în greul drum spre porumbul atât de dorit. Unii spun că a săpat încet-încet piatra dură a Muntelui Vieții, până a ajuns la prețioasele boabe de culoarea aurului, alții că, însoțit de o furnică roșie, a traversat muntele până a găsit porumbul. Oricum, cu greu a cărat zeul transformat în furnică prețiosul aliment, pe care l-a dat oamenilor.

Mai spune legenda că, ajuns în inima Muntelui Vieții, Quetzalcóatl a găsit o mulțime de boabe de porumb, de toate culorile: galben, alb, roșu și chiar azuriu. Și pentru că nu le putea căra pe toate, l-a rugat pe zeul fulgerului să distrugă muntele, ca să se poată ajunge la porumb, iar apoi pe zeul ploii să dea o ploaie mare, să se formeze torente, care să poarte cu ele boabele multicolore. Așa au făcut zeii la rugămintea Șarpelui

cu pene, iar porumbul a ajuns la oameni, care de atunci îl cultivă și îl venerază.

Astfel, porumbul a devenit alimentul sacru al aztecilor și, mai târziu, al mexicanilor. Este cultivat peste tot și constituie baza alimentației lor. Când conchistadorii spanioli au ajuns în Lumea Nouă, au găsit acolo această plantă de culoarea soarelui, pe care au adus-o și în Europa.

Legenda vaniliei

(*Mexic*)

Pe vremea când actuala regiune din Mexic, Veracruz, era locuită de totonaci, una dintre prințelesele acelei populații s-a îndrăgostit de un tânăr frumos, dar sărac și nedemn de rangul ei social. Tzacopontziza, adică Luceafărul Dimineții, era de o frumusețe rară și era fiica unuia dintre cei mai de seamă dintre totonaci, poate chiar a regelui acestora. Xcatan-oxga, Tânărul Cerb, s-a îndrăgostit de ea pe dată, văzând-o cum trecea zilnic să-i aducă ofrande lui Chac Mool.

Doar că nimeni, cu atât mai puțin tatăl fetei, nu era de acord cu această iubire a tinerilor. Unii spun că, furios și pentru a păstra fecioria fiicei sale, nobilul totonac a obligat-o pe aceasta să stea închisă într-un templu, sub supravegherea preoților. Alții povestesc chiar că frumusețea fetei l-a fermecat pe însuși zeul fericii, care nu s-a putut resemna că frumoasa prințesă nu-l iubește, la rândul său. Astfel, el a amenințat-o că-i va distruge satul, dacă nu va fi a lui, și i-a dezvăluit tatălui lui Tzacopontziza secrete sacre, doar ca să-l convingă să i-o dea lui pe frumoasa fată.

Însă, în ciuda pasiunii zeului și a neînduplecării tatălui, Tzacopontziza și Xcatan-oxga fug, ca să-și poată trăi și împlini dragostea. Nu le este însă dat să trăiască această împlinire, căci tinerii fugari sunt prinși de preoții din templul în care fusese închisă frumoasa fată și sunt uciși: li se taie capetele, li se scot inimile din piept, iar trupurile însângerate le sunt aruncate într-o văgăună.

Nu mult timp după aceea, preoții au observat că toate plantele din acea râpă s-au ofilit și au murit. În schimb, a început să crească uimitor de repede un arbust cu frunze și, lângă el, o floare de orhidee ce-l înlănuia. Când plantele au ajuns la maturitate, petalele galbene ale orhideei

înlănțuite au deveni maronii și frumos mirositoare. Preoții și oamenii au înțeles atunci că planta frumos mirositoare, pe care au numit-o vanilie, a apărut din unirea inimilor celor doi îndrăgostiți.

Astăzi, vanilia este una dintre mirodeniile sacre ale mexicanilor, care văd în ea un fruct al iubirii. În micuțul oraș Papantla din Veracruz se găsește o fântână cu o statuie a celor doi tineri îndrăgostiți, iar pe perețele fântânii este încrustată legenda vaniliei. Tot aici se desfășoară anual un festival al vaniliei, planta născută din unirea a două inimi sacrificate.

Legenda ciocolatei

(*Mexic*)

Acum aproape patru mii de ani, când pe actualul teritoriu al Mexicului înflorea Imperiul Toltec, se spune că arborele de cacao creștea în Paradis. Dar Quetzalcóatl, Șarpele cu pene, care îi iubea și îi proteja pe oameni, dorea ca și aceștia să se bucure de licoarea ce se putea prepara din boabele zdrobite și care era considerată o băutură divină. Așa că zeul fură arborele de cacao și îl plantează în Tula, capitala imperiului. Apoi, ca să-l facă să rodească, i-a cerut zeului ploii să dea ploaie, iar ca să-l facă iubit de oameni și atrăgător, i-a cerut zeiței frumuseții să-i dea flori frumoase.

Însă gestul lui Quetzalcóatl i-a înfuriat pe ceilalți zei, căci băutura obținută din boabele de cacao era sacră și le era rezervată doar lor. Așa că au hotărât să se răzbune și să-l pedepsească pe Șarpele cu pene. I-au pregătit o licoare ce l-a dus într-o stare ca de beție și, cu mințile răătăcite, Quetzalcóatl a făcut lucruri înfiorătoare. Legenda spune chiar că s-ar fi împreunat cu propria soră. Când licoarea și-a pierdut efectul, Șarpele cu pene a înțeles grozăvia faptelor sale și, cuprins de rușine, a fugit.

În fuga sa, a văzut cum toți arborii de cacao pe care îi plantaseră oamenii se uscaseră, însă a reușit să culegă câteva semințe, pe care le-a aruncat pe pământ, iar mai târziu, acestea au rodit. Mult mai târziu, după cucerirea spaniolă, cacaoa a ajuns și în Europa. Aici a început să fie folosită pentru prepararea ciocolatei, căci vechii amerindieni o consumau amestecată cu lichide și amară, la ritualuri sacre. Astăzi, și mexicanii iubesc ciocolata la fel de mult ca lumea întreagă, iar arborelui de cacao i-au consacrat un festival care se desfășoară anual la Tabasco.

